

"Güya o zîhayat bütün kâinattan gayet hassas mizanlarla süzölmüş bir katredir. Demek, şu zîhayatı halketmek ve ona Rab olmak, bütün kâinatı kabza-i tasarrufunda tutmak lâzım gelir." İzah eder misiniz?

Kâinat ve içindeki bütün unsurları arasında öyle şiddetli bir münasebet var ki, âdeta birbirlerine kenetlenmiş ve kucaklaşmış gibidirler. Bu da kâinatı âdeta parçalanması ve bölünmesi imkânsız bir bütün haline getirir.

Besmelenin sırlarından konumuzla yakından ilgili bir ifade:

"Kâinatın heyet-i mecmuasındaki teâvün, tesanüd, teânuk, tecâvübden tezahür eden sikke-i kübrâ-yı Ulûhiyettir ki, Bismillâh ona bakıyor."

Teavün: Kelime olarak; yardımlaşma demektir. Kâinatın bütün parçaları arasındaki şiddetli münasebete kinaye olan bir kelimedir. Güneşin denizleri buharlaştırması, havanın bulutları taşıması, bulutun toprağa yağmur indirmesi bir çeşit yardımlaşmadır. Kâinatın her bir cüz'ünde bu münasebet vardır.

Tesanüd: Dayanışma içinde olmak demektir. Yine yardımlaşmada olduğu gibi, kâinatın en küçük parçasından en büyük galaksilerine kadar her şey arasında bir dayanışma ve yardımlaşma mânâsı hükmediyor.

Teanuk: Kucaklaşmak ve kenetlenmek mânâsına gelir. Teavün ve tesanüdü biraz daha ileri mertebesini ifade eder. Yani; kâinat ve unsurları arasında öyle şiddetli bir alâka ve münasebet var ki, adeta birbirlerine kenetlenmiş ve kucaklaşmış gibidirler. Kâinatı parçalanması ve bölünmesi imkânsız bir bütün haline getirirler.

Tecavüb: Cevaplaşmak, haberleşmek mânâsına gelir. Cevaplaşmada konuşmak ve dertleşmek mânâsı hükmeder ki, artık parçalar arasındaki bütünlük mânâsının en son ve en kâmil mânâsıdır. Güneş ile toprak konuşacak derecede birbirleri ile şiddetli münasebet içindedirler. Bedenimizdeki organların birbirinin suallerine cevap verir gibi yardımlaşmaları onların bir çeşit konuşmaları gibidir.